



1. Ab abusu ad usum non valet consequentia.

Z nadużycia nie należy wnioskować [o prawie] do korzystania. Obecnie – jeśli ktoś czyni ze swojego prawa użytek, który byłby sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego, jego działanie lub zaniechanie nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony (art. 5 KC).

2. Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Oczekuj od drugiego [tego samego], co ty mu uczyniłeś – Publil. Sent. A 1; Sen. Ep. 94, 43, 6. Por. także Matt. 7, 12; Luc. 6, 31.

3. Ab assuetis non fit iniuria.

Z tradycji nie płynie bezprawie. Obecnie – por. art. 56 KC; kan. 26 CIC 1983.

4. Ab herede obligatio incipere non potest.

Zobowiązanie nie może rozpoczynać się od osoby dziedzica – wg Gai. 3, 158. Obecnie – por. art. 922, art. 1047 KC.

5. Ab initio nullum semper nullum.

Od początku nieważne, zawsze nieważne. Obecnie – czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest bezwzględnie nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1 KC). Czynność sprzeczna z zasadami współżycia społecznego jest bezwzględnie nieważna (art. 58 § 2 KC). Wyjątki stanowią przypadki konwalidacji nieważnej czynności prawnej (por. np. art. 14 § 2, art. 890 KC) oraz jej konwersji (por. np. art. 951, art. 952 KC).

6. Ab interlocutorio discedere iudici licet.

Sędziemu wolno odstąpić od postanowienia tymczasowego. Obecnie – por. np. art. 240, art. 359 KPC.

7. Abrogata lege abrogante non reviviscit lex abrogata.

Po uchyleniu ustawy uchylającej ustawę wcześniej uchyloną ustawa nie odżywa.

8. Absens absentis curator esse nequit.

Nieobecny nie może być kuratorem nieobecnego. Obecnie – por. art. 184 KRO.

9. Absentem accipere debemus eum, qui non est eo loci, in quo petitur.

Za nieobecnego powinniśmy uważać tego, kto nie stawia się w miejscu procesu – D. 50, 16, 199 pr. (Ulpianus).

10. Absentem in criminibus damnari non oportet.

Nie należy skazywać za przestępstwo nieobecnego – wg D. 48, 19, 5 pr. (Ulpianus). Obecnie – obecność oskarżonego na rozprawie głównej jest obowiązkowa (art. 374 § 1 KPK).

11. Absentia longa morti aequiperatur.

Długotrwała nieobecność równa się śmierci. Obecnie – por. art. 29 KC.

12. Absoluta sententia expositore non indiget.

Jasne wyrażenie nie wymaga interpretacji. Por. C 42.

13. Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.

Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny. Obecnie – art. 42 ust. 3 Konst.; art. 6 ust. 2 EKPCz; art. 5 § 1 KPK.

14. Absque pugna non datur victoria.

Bez walki nie ma zwycięstwa.

15. Abundans cautela non nocet.

Nadmierna ostrożność nie szkodzi – wg C. 6, 23, 17 (Arcadius). Dotyczy przede wszystkim klauzul w umowach.

16. Abusus non tollit usum.

Nadużycie nie wyklucza [prawa] używania [czegoś zgodnie z prawem] – przypisywane świętemu Augustynowi. Obecnie – nadużycie uprawnienia nie powinno powodować zakazu korzystania z niego w ogóle (por. art. 5 KC).

17. Ab utraque parte dolus compensandus.

Za podstęp odpowiadają obie strony – Denis Godefroy (Gothofredus). Zob. też D. 2, 10, 3, 3 (Iulianus). Obecnie – por. 473 § 2 KC.

18. Accessio cedit principali.

Przyrost niech przypada rzeczy głównej – wg D. 34, 2, 19, 13 (Ulpianus). Obecnie – własność nieruchomości rozciąga się na rzecz ruchomą, która została połączona z nieruchomością w taki sposób, że stała się jej częścią składową (art. 191 KC). W razie połączenia lub pomieszczenia rzeczy, gdy jedna z rzeczy połączonych ma znacznie większą wartość niż pozostałe, rzeczy mniejszej wartości stają się jej częściami składowymi (art. 193 § 2 KC).

19. Accessorium naturam sequi congruit principalis.

Przynależność słusznie podąża za naturą rzeczy głównej – Liber sextus 5, 13, 42 (Bonifacius VIII). Zob. także D. 33, 8, 2 (Gaius); 50, 17, 129, 1 (Paulus). Obecnie – art. 52 KC.

20. Accessorium sequitur principale.

Przynależność podąża za rzeczą główną – Filippo Deccio. Por. uwagi do A 19.

21. Accipe, quod tuum, alterique da suum.

Odbierz, co twoje, a drugiemu oddaj, co jego. Fraza ta znalazła się na pamiątkowym medalu wybitym w Niderlandach w roku 1560 dla upamiętnienia zawarcia pokoju w Cambrai w roku 1529.

22. Accusare nemo se debet (nisi coram Deo).

Nikt nie musi oskarżać samego siebie (chyba że przed Bogiem). Obecnie – por. art. 74 § 1, art. 175 § 1 KPK.

23. A communi observantia non est recedendum.

Nie należy odstępować od powszechnej praktyki.

24. Acta exteriora indicant interiora secreta.

Zewnętrzne działania wskazują na wewnętrzne tajemnice – Edward Coke.

25. Acta publica probant se ipsa.

Akta urzędowe świadczą same za siebie – Charles Dumoulin (Molinaeus). Obecnie – por. np. art. 76 KPA; art. 244 KPC; art. 3–5 KWU; kan. 1541 CIC 1983.

26. Acta simulata veritatis substantiam mutare non possunt.

Pozorne czynności prawne nie są w stanie zmienić rzeczywistości – C. 4, 22, 2 (Diocletianus, Maximianus). Obecnie – art. 83 § 1–2 KC.

27. Actio ad mobile est mobilis, ad immobile immobilis.

Skarga o ruchomość jest ruchoma, o nieruchomości nieruchoma – Robert Joseph Pothier. Oparta na prawie rzymskim zasada francuskiego prawa zwyczajowego. Przeniknęła następnie do porządków prawnych Kanady oraz stanu Luizjana. Por. uwagi do M 73.

28. Actio autem nihil aliud est quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.

Powództwo nie jest niczym innym jak prawem dochodzenia na drodze sądowej tego, co się komu należy – Inst. 4, 6 pr. Zob. też D. 44, 7, 51 (Celsus). Henry de Bracton ujmuje rzecz krócej: „zobowiązanie jest matką powództwa” (Obligatio est mater actionis). Por. także D. 44, 7, 28 (Papinianus). Obecnie – kan. 1491 CIC 1983.

29. Actio libera in causa, sed non in eventu.

Działanie dozwolone w przyczynie, ale nie w skutku. Obecnie – por. np. art. 425 § 2 KC; art. 31 § 3 KK.

30. Actio personalis moritur cum persona.

Skarga osobista umiera wraz z osobą. Zasada średniowiecznego prawa angielskiego, której początki lokowane są na przełom XII i XIII wieku. W jej myśl śmierć człowieka znosiła kierowane przeciw niemu roszczenia o charakterze karnym i deliktowym (trespass). W XVII wieku zmiana linii orzecniczej sprawiła, że z zasady stała się wyjątkiem. Zob. również A 35.

31. Actiones heredi et in heredem competunt.

Skargi przysługują zarówno dziedzicowi, jak i przeciwko dziedzicowi – Hugues Doneau (Donellus). Por. D. 5, 6, 3, 2 (Ulpianus); 21, 1, 48, 5 (Pomponius). Obecnie – dziedzic z jednej strony obejmuje wchodzące do spadku wierzytelności, z drugiej jednak odpowiada za długi spadkowe (por. art. 922 § 1, art. 1030 i nast. KC).

32. Actiones semel inclusae iudicio salvae permanent.

Skargi raz wytoczone przed sądem pozostają w mocy – wg D. 50, 17, 139 pr. (Gaius). Obecnie – pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia – aż do wydania wyroku. Pozew cofnięty nie wywołuje skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. Sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu, zrzeczenie się lub ograniczenie roszczenia tylko wtedy, gdy okoliczności

sprawy wskazują, że wymienione czynności są sprzeczne z prawem lub z zasadami współżycia społecznego lub mają na celu obejście ustawy (por. art. 203 KPC).

33. Actioni nondum natae non praescribitur.

Nie ulega przedawnieniu skarga, która nie została wniesiona – Accursius. Joseph Unger parafrazuje: „kto jeszcze nie może mówić, temu nie może przeszkodzić milczenie. Kto nie może jeszcze sędownie żądać swojego prawa, temu nie można poczytywać za zaniedbanie, jeżeli skargi nie wytoczył”. Obecnie – przedawnieniu ulegają, z zastrzeżeniem wyjątków wskazanych w ustawie (np. art. 223 § 2, art. 220 KC), cywilnoprawne roszczenia majątkowe (por. art. 117 KC).

34. Actio non datur non damnificato.

Skarga nie przysługuje nieposzkodowanemu.

35. Actio personalis moritur cum persona.

Skarga osobista [skierowana przeciwko konkretnej osobie] umiera [wygasa] wraz z osobą – Edward Coke. Obecnie – art. 922 § 2 KC. Por. także przepisy dotyczące umorzenia postępowania rozwodowego lub postępowania o separację w razie śmierci jednego z małżonków (art. 446 KPC), umorzenia postępowania o unieważnienie małżeństwa w razie śmierci jednego z małżonków, jeśli zstąpi małżonka, który wytoczył powództwo, nie zgłoszą się w terminie sześciu miesięcy po wydaniu postanowienia o zawieszeniu wniosku o podjęcie postępowania (art. 450 § 2 KPC), umorzenia postępowania ze stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi w razie śmierci jednej ze stron, a jeżeli w charakterze strony występuje kilka osób – w razie śmierci wszystkich tych osób, z zastrzeżeniem wyjątków wskazanych w ustawie (art. 456 § 1 KPC).

36. Actio quaelibet it via sua.

Każda skarga kroczy własną drogą.

37. Actio semel extincta non reviviscit.

Raz wygasłe roszczenie nie odżywa – wg D. 2, 14, 27, 2 (Paulus); 15, 3, 10, 9 (Ulpianus). Obecnie – w przypadku upływu terminu zawitego uprawnienie wygasa (por. np. 344 § 2 KC; kan. 1465 § 1 CIC 1983).

38. Actore non probante reus absolvitur.

Gdy powód nie udowodni swoich roszczeń, pozwany zostaje uwolniony – Baldus de Ubaldis. Obecnie – ciężar dowodu spoczywa na tym,

kto z faktu wywodzi skutki prawne (art. 6 KC; art. 223 KPC). W procesie cywilnym powoda obciąża udowodnienie faktów prawotwórczych, tj. takich, które uzasadniają jego roszczenie. Na pozwanym spoczywa udowodnienie faktów tamujących i niweczających roszczenie powoda. W procesie kanonicznym – zob. kan. 1608 § 4 CIC 1983. W procesie karnym wszelkie niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść pozwanego (por. art. 5 § 2 KPK).

39. Actori incumbit necessitas probandi.

Na powodzie spoczywa konieczność dowodu – Azo. Zob. też D. 12, 2, 12 (Iulianus). Píše jednak jeszcze Azo: „w niektórych sprawach ciężar dowodu obciąża pozwanego” (Probationis onus in casibus etiam reo incumbit). W procesie cywilnym ciężar dowodu spoczywa na osobie, która z faktu wywodzi skutki prawne (art. 6 KC; art. 232 KPC). Podobnie w procesie kanonicznym (kan. 1526 § 1 CIC 1983). W procesie karnym ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu oraz powodzie cywilnym. Oskarżony może, ale nie musi przeprowadzać dowodu, jeśli zaprzecza tezom oskarżenia (por. art. 74 § 1, art. 175 KPK). W procesie cywilnym incydentalnie dopuszcza się przerzucenie ciężaru dowodu (por. np. art. 24, art. 471 KC). W procesie karnym ciężar dowodu wyjątkowo spoczywa na pozwanym (tzw. dowód prawdy) w przypadku przestępstwa pomówienia (art. 212 KK).

40. Actor non condemnatur.

Powód nie może być zasądzony.

41. Actor, qui plene probavit, non debet compelli iurare.

Powoda, który przedstawił wystarczające dowody, nie powinno się przymuszać do złożenia przysięgi – Decretales 2, 19, 2 Summarium. Obecnie – przysięga nie jest środkiem dowodowym w procesie polskim. W procesie kanonicznym sędzia może nakazać stronom złożenie przysięgi (kan. 1532 CIC 1983). Kiedy świadek się od tego uchyli, składa zeznania niezaprzysiężony (kan. 1562 § 2 CIC 1983).

42. Actor sequitur forum rei.

Powód podąża za miejscem sądu pozwanego – Reg. can. 65 (Damasus). Por. także C. 3, 19, 3 (Theodosius I); 3, 13, 2 (Diocletianus, Maximianus); C.Th. 2, 1, 4 (Valentinianus I). Obecnie – co do zasady podobnie (por. art. 27 § 1 KPC; kan. 1407 § 3 CIC 1983). Odmienne w procesie karnym (por. art. 31 § 1, art. 32 KPK).

43. Actor venire debet instructor quam reus.

Powód powinien przyjść [do sądu] lepiej przygotowany niż pozwany – Accursius. Zob. też C. 3, 11, 2 (Constantinus). Por. uwagi do A 38–39.

44. Actum frustratorium nemo praesumitur facere.

Uważa się, że nikt nie dokonuje czynności prawnej na próżno.

45. Actus curiae neminem gravabit.

Czynności sądu nikomu nie przyniosą szkody.

46. Actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat.

W taki sposób trzeba dokonywać wykładni czynności prawnej, by raczej nadać jej skutek, niż ją unicestwić – wg D. 34, 5, 12 (Iulianus). Obecnie – por. art. 65, art. 948 KC. Linia orzecznicza Trybunału Konstytucyjnego również jeszcze do niedawna utrzymywała kierunek, zgodnie z którym normę prawną należy rozumieć w sposób, który dopuszcza, a nie wyklucza jej stosowanie.

47. Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.

Czynność prawna dokonana przed sądem ma większą moc od pozasądowej.

48. Actus legitimi condicionem non recipiunt neque diem.

Akty prawne formalne nie dopuszczają ani warunku, ani terminu – Liber sextus 5, 13, 50 (Bonifacius VIII). Por. także D. 50, 17, 77 (Papinianus). Obecnie – dopuszczalne jest zastrzeżenie w czynności prawnej warunku lub terminu (art. 89, art. 110 KC), z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z ustawy lub z właściwości czynności prawnej (por. np. art. 157 § 1, art. 962, art. 1018 § 1 KC).

49. Actus me invito factus non est meus actus.

Czynność [prawna] dokonana przeze mnie wbrew mojej woli nie jest moją czynnością [prawną]. Obecnie – por. art. 82 KC (brak świadomości lub swobody w powzięciu decyzji i wyrażeniu woli), art. 84–86 KC (błąd przy składaniu oświadczenia woli), art. 945 KC (wady oświadczenia woli przy testamentie), art. 15¹ pkt 3 KRO (wady oświadczenia woli przy zawarciu małżeństwa). Zob. także kan. 125 CIC 1983.

50. Actus non facit reum, nisi mens sit rea.

Czyn nie podlega karze, jeżeli dokonano go bez premedytacji. Zasada niewystępująca w tym brzmieniu w źródłach rzymskich i kano-nicznych. Literalnie sformułował ją w XVI wieku angielski jurysta sir

Edward Coke, chociaŹ zbliŹona fraza (*reum non facit nisi mens rea*) pojawia się w zbiorze *Leges Henrici Primi* z XII wieku. Obecnie – ustawa karze równieŹ za przestępstwa popełnione nieumyślnie (art. 9 § 2 KK). Koncept „umyślności” określany często jako *mens rea* odgrywa doniosłą rolę we współczesnym międzynarodowym prawie karnym.

51. Actus omissa forma legis corruiť.

Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy przepisanej przez prawo jest nieważna. Obecnie – por. art. 58, art. 73, art. 958 KC; kan. 124 CIC 1983.

52. Actus simulatus nullius est momenti.

Czynność prawna pozorna jest nieważna – wg D. 23, 2, 30 (Gaius), C. 4, 22. Obecnie – sankcja nieważności bezwzględnej dotyczy jedynie pozorności zwykłej. W przypadku pozorności kwalifikowanej czynność ukryta może być ważna. WaŹność czynności ocenia się według właściwości tej czynności (por. art. 83 § 1 zd. 1 KC).

53. Actus ultra intentionem agentium nihil operatur.

Skutki czynności prawnej nie wykraczają ponad oświadczenia woli stron. Obecnie – por. art. 65 § 2 KC.

54. Ad ea, quae frequentius accidunt, iura adaptantur.

Prawa dostosowują się do tych przypadków częstych – Edward Coke.

55. Ad iura renuntiata non datur regressus.

Nie ma powrotu do praw, których się zrzekło. Obecnie – co do zasady podobnie; zob. np. art. 180 KC (porzucenie rzeczy). Incydentalnie prawo prywatne dopuszcza wyjątki; zob. art. 898 § 1 KC (odwołanie darowizny z powodu raŹącej niewdzięczności obdarowanego). Istnieje równieŹ odrębna kategoria praw przyrodzonych (prawa człowieka), których nie można się zrzec.

56. Adoptare minor maiorem non potest.

Młodszy nie może przysposobić starszego – por. Inst. 1, 11, 4. Obecnie – art. 114¹ § 2 KRO.

57. Adoptio naturam imitatur.

Przysposobienie naśladowuje naturę – Inst. 1, 11, 4. Obecnie – por. art. 114¹, art. 121, art. 124¹ KRO.

58. Ad quem spectat onus, et emolumentum.

Kto ponosi ciężar, czerpie też korzyść – Reg. can. 75 (Damasus). Por. także D. 50, 17, 10 (Paulus) oraz D. 17, 2, 55 (Ulpianus). Obecnie – por. np. art. 207, art. 864, art. 867 § 1 KC; art. 31 KSH (subsydiarna odpowiedzialność współników za zobowiązania spółki), art. 65 KSH (zasada rozliczeń z ustępującym współnikiem), art. 83 KSH (zasady podziału strat w razie likwidacji spółki), art. 89 KSH (odesłanie do przepisów o spółce jawnej), art. 286 KSH (podział majątku spółki z o.o. w razie likwidacji).

59. Ad tempus concessa post tempus censetur denegata.

To, co zostało przyznane na określony czas, po upływie tego czasu uważa się za uchylone – Bartolus de Saxoferrato. Zob. też D. 31, 11, 1 (Ulpianus). Obecnie – por. np. art. 236, art. 270¹ KC.

60. Ad tempus prohibitum post illud tempus censetur permissum.

To, co na jakiś czas zostało zabronione, po upływie tego czasu uznaje się za dozwolone – wg C. 10, 61, 1 (Caracalla). Obecnie – por. np. art. 233 ust. 3 Konst.

61. Ad turpia nemo obligatur.

Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości. Obecnie – art. 353¹ KC. Karl Heinrich Ludwig Pölitz odwołuje się tu do drastycznego przykładu: „żadna umowa nie zobowiązuje ojca do okaleczenia dziecka”.

62. Adulterium sine dolo malo non committitur.

Cudzołóstwa nie popełnia się bez premedytacji – D. 48, 5, 44 (Gaius). Jeszcze w XIX wieku skazanie za cudzołóstwo rujnowało pozycję towarzyską kobiety i radykalnie obniżało jej status prawny. Dlatego juryści świeccy i kościelni poświęcali wiele uwagi sprecyzowaniu tego, czym cudzołóstwo jest i kiedy zachodzi. Obecnie – małżeńska niewierność nie stanowi czynu zabronionego. Może natomiast stanowić podstawę orzeczenia rozwodu z orzeczeniem o winie.

63. Adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.

W obliczu niebezpieczeństwa wrodzony rozsądek pozwala się bronić – D. 9, 2, 4 pr. (Gaius). Franciszek Maciejowski wyjaśnia, że zaatakowany „ma zupełną możliwość wyboru: albo cierpieć i narazić siebie i prawa swoje na nadwyrężenie, ocalając cudze, albo nadwyrężyć cudze ocalenia siebie i innych osób”. Obecnie – art. 2 ust. 2 lit. a EKPCz; art. 423 KC; art. 25 § 1 KK.

64. Advocatorum error litigantibus non nocet.

Błąd adwokatów nie szkodzi stronom procesowym – wg C. 2, 9, 3 pr. (Diocletianus, Maximianus). Obecnie – działania pełnomocnika procesowego obciążają mocodawcę. Czynność prawna dokonana przez przedstawiciela pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego (art. 95 § 2 KC). W rezultacie wszystkie czynności procesowe dokonane przez pełnomocnika, ale również jego zaniedbania, należy traktować tak jak czynności samej strony procesowej. Por. także art. 93 KPC.

65. Advocatus non accusat.

Adwokat nie oskarża – wg D. 38, 2, 14, 9 (Ulpianus). Obecnie – w procesach karnych oskarżyciel posiłkowy może korzystać z pomocy profesjonalnego pomocnika (zob. art. 53–58 KPK).

66. Aequitas enim lucet ipsa per se.

Sprawiedliwość jaśnieje sama przez się – Cic. De off. 1, 9, 30.

67. Aequitas est mater exceptionis.

Słuszność jest matką wyjątków [ew. zarzutów procesowych]. Obecnie – por. kan. 1491 CIC 1983.

68. Aequitas non facit ius, sed iuri auxiliatur.

Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.

69. Aequitas numquam contravenit legi.

Słuszność nigdy nie sprzeciwia się prawu. Zasada pojawiająca się m.in. w międzynarodowych postępowaniach arbitrażowych oraz w uzasadnieniach Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

70. Aequitas praefertur rigori iuris.

Słuszność stoi przed rygorem prawa – Azo. Zob. też D. 15, 1, 32 pr. Obecnie – por. np. art. 25 § 2–3, art. 26 § 3, art. 58 § 1 KK. Fanatyczne trzymanie się procedur utrudnia realizację konstytucyjnego prawa do sądu i sprawiedliwego procesu (art. 45 Konst.).

71. Aequitas sequitur legem.

Słuszność podąża za prawem. Obecnie – kan. 19 CIC 1983. Por. także np. art. 417², art. 411 pkt 2, art. 428, art. 431 § 2, art. 440, art. 902 KC; art. 144 § 1–2 KRO.

72. Aequum et bonum est lex legum.

To, co słuszne i sprawiedliwe, jest najwyższą ustawą – Hobbes, *De civ.* 224. Johannes Oldendorp twierdził podobnie: „kto nie potrafi myśleć i nie wie,

jak realizować zasadę dobra i słuszności, zaprawdę nie rozumie większej części prawa” (qui rationem atque exercitationem boni et aequi ignorat, is sane maximam iuris partem ignorat).

73. Aequum est, ut quis participavit lucrum, participet et damnum.

Słuszne jest, aby ten, kto uczestniczy w zysku, uczestniczył też w stracie – wg D. 17, 2, 55 (Ulpianus). Por. uwagi do A 58.

74. Aequum ius est non quo omnes usi sunt sed quod omnibus latum est.

Słusznym prawem nie jest to, którym wszyscy się posługują, lecz to, które wszystkim nadano – Sen. Epist. Ad Lucil. 107, 6.

75. Aes alienum est onus universi patrimonii, non certarum rerum.

Długi ciążyą na całym majątku, nie tylko na określonych rzeczach. Obecnie – por. np. art. 1030 i nast. KC; art. 41 § 1 KRO.

76. Affectus punitur, etsi non sequatur effectus.

Zamiar jest karalny nawet wtedy, gdy zamierzony skutek nie nastąpił – Accursius. Zob. też C. 1, 4, 151. Por. uwagi do A 50.

77. Affines sunt viri et uxoris cognati.

Powinowatymi są krewni męża i żony – D. 38, 10, 4, 3 (Modestinus). Obecnie – art. 26 KRO; kan. 109 § 1 CIC 1983.

78. Affinitas non parit affinitatem.

Powinowactwo nie rodzi dalszego powinowactwa. Obecnie – por. np. art. 115 § 11 KK; art. 261 § 1 KPC; kan. 109 § 2 CIC 1983.

79. Affinitatis iure nulla successio promittitur.

Powinowactwo upoważnia do dziedziczenia ustawowego – C. 6, 59, 7 (Diocletianus, Maximianus). Obecnie – por. art. 931 i nast. KC.

80. Affirmanti incumbit probatio.

Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym. Por. uwagi do A 39–40.

81. Agendo nemo causam suam facit deterioorem.

Nikt nie pogarsza swojej sprawy przez wniesienie skargi – wg D. 50, 17, 86; 50, 17, 87 (Paulus). Obecnie – obowiązuje zakaz *reformationis in peius* (art. 139 KPA; art. 384 KPC). Ściganiu w procesie karnym podlega jednak fałszywe oskarżenie (art. 434 § 1 KPK).

82. Agens sine actione a limine iudicii repellitur.

Jeśli ktoś wnosi oskarżenie bez podstaw prawnych, zostaje ono oddalone. Obecnie – zob. art. 199 § 1 KPC; art. 17 § 1 KPK; art. 58 § 1 PostAdmU.

83. Agentes et consentientes pari poena plectuntur.

Sprawcy i przyzwalający na ich działania podlegają tej samej karze – wg D. 9, 2, 44, 1 (Ulpianus); 9, 2, 45 pr. (Paulus); 9, 2, 45 (Paulus); 47, 6, 1, 1 (Ulpianus). Obecnie – nieco inaczej. Por. art. 2, art. 162 KK.

84. Agere non valenti non currit praescriptio.

Przeciwko nieposiadającemu zdolności procesowej nie biegnie przedawnienie – Bartolus de Saxoferrato. Obecnie – art. 122 § 1 KC.

85. Agnatione postumi rumpitur testamentum.

Pogrobowiec jako ustawowy dziedzic obala testament – Hugues Doneau (Donellus). Por. Gai. 2, 131. Obecnie – art. 927 § 2 KC.

86. A iure nemo recedere praesumitur.

Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swego prawa. Obecnie – niewykonywanie prawa nie powoduje jego utraty, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (por. np. art. 255, art. 293 § 1 KC; art. 111 KRO).

87. Alienabile ergo praescriptibile.

Zbywalny, a zatem podlegający przedawnieniu. Obecnie – co do zasady roszczenia majątkowe podlegają przedawnieniu (art. 117 KC). Por. jednak art. 223, art. 220 KC.

88. Aliena concupiscere nemo debet.

Nikt nie powinien pożądać cudzej własności – wg Ex. 20, 17; Deut. 5, 21. Obecnie – por. art. 278 i nast. KK.

89. Aliena negotia exacto officio geruntur.

Cudze sprawy prowadzi się z należytą starannością – wg C. 4, 35, 21 (Constantinus). Obecnie – por. np. art. 752 KC; art. 101 § 1 KRO.

90. Alieno facto ius alterius non mutatur.

Czyn jednego nie zmienia praw drugiego – wg D. 8, 6, 6, 1 (Celsus).

91. Alienum negotium ratihabitione fit meum.

Cudza umowa poprzez potwierdzenie staje się moją – wg D. 3, 5, 5, 12 (Ulpianus). Obecnie – por. np. art. 519 KC.

92. Alienus dolus nocere alteri non debet.

Nikomiu nie powinien szkodzić cudzy podstęp – wg D. 44, 4, 11 pr. (Neratius). Obecnie – por. art. 86 KC.

93. Alimenta cum vita finiuntur.

Obowiązek alimentacyjny wygasa wraz ze śmiercią – wg D. 2, 15, 8, 10 (Ulpianus). Obecnie – art. 139 KRO.

94. Alimenta pro modo facultatum praebenda sunt.

Alimenty powinny być świadczone według możliwości [obciążonego] – wg D. 25, 3, 5, 19 (Ulpianus). Obecnie – art. 135 § 1 KRO. Zob. również art. 128–144¹ KRO.

95. Aliud est credere, aliud deponere.

Czym innym jest pożyczka, czym innym depozyt – wg D. 42, 5, 24, 2 (Ulpianus). Obecnie – por. art. 720, art. 835, art. 845 KC.

96. Aliud pro alio invito creditori solvi non potest.

Nie można bez zgody wierzyciela świadczyć co innego, niż ustalono – D. 12, 1, 2, 1 (Paulus). Obecnie – dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią (art. 354 § 1 KC). Spełnienie innego świadczenia jest możliwe jedynie za zgodą wierzyciela (upoważnienie przemienne: art. 453 KC).

97. Allegans contraria non est audiendus.

Nie należy dawać posłuchu [przed sądem] temu, kto sam sobie przeczy. Obecnie – por. kan. 1572 3° CIC 1983.

98. Allegantem turpitudinem suam, non esse audiendum.

Nie należy słuchać tego, kto wyznaje własną nieprawość – Reg. can. 111. Obecnie – obowiązuje zasada swobodnej oceny dowodów (art. 233 KPC; art. 7 KPK; kan. 1608 § 3 CIC 1983).

99. Allegatio contra factum non est admittenda.

Nie należy dopuszczać twierdzenia niezgodnego z faktami.

100. Alteri stipulari nemo potest.

Nikt nie może zawierać stypulacji [zaciągać zobowiązania] na rzecz drugiej osoby [w zastępstwie osoby drugiej] – D. 45, 1, 38, 17 (Ulpianus); Inst. 3, 19, 19. Obecnie – czynności prawne co do zasady mogą być zawierane przez przedstawiciela (art. 95 § 1 KC).